

MANJE POZNATA SENA JURINAC

Marija Barbieri

Ime Sene Jurinac i danas, trideset godina nakon što se povukla sa scene, magnet je za kolekcionare vrhunskih diskografskih izdanja - studijskih i live snimaka - koje gramofonske tvrtke izbacuju na tržište sigurne u njihovu prođu. A to je najbolji dokaz njezina trajanja i njezina značenja u svijetu operne reprodukcije i potvrda ocjene engleskog muzičkog pisca i kritičara BBC-a Alana Blytha u Orreyevoj "The Encyclopedia of Opera" u kojoj ju opisuje kao "...jednog od najatraktivnijih soprana poslije Drugoga svjetskoga rata." Svjetski glazbeni kritičari smatraju je jednom od najprofinjenijih umjetnica glazbene scene i drže da je njezinog Cherubina u Mozartovu "Figarovu piru" i Octaviana u "Kavaliru s ružom" Richarda Straussa teško doseći. "Oxford Dictionary of Music" smatra je najprofinjenijim Octavianom stoljeća, a njezinog Kompozitora u Straussovoj "Arijadni na Naxosu" smatra "...antologijskim dostignućem, najboljim poslije slavne Lotte Lehmann." No, Sena Jurinac podjednako blista i u drugim glazbenim formama.

EMMERICH KÁLMÁN

Gräfin Mariza

Sena Jurinac, Karl Terkal, Zbor Sjevernonjemačkog Radija, Radijski orkestar iz Hamburga, Wilhelm Stephan
 © Gala GL 100.565

Diskografska tvrtka Gala nudi pravi raritet - odlomke iz popularne operete "Gräfin Mariza" ("Grofica Marica") mađarskoga skladatelja Emmericha (Imre) Kálmána, praižvedene s golemim uspjehom 1924. godine u Theater an der Wien u Beču s glasovitim tenorom Hubertom Marischkom u ulozi Tassila. Izvedba je snimljena u Hamburgu potkraj travnja 1952. godine a digitalno remasterirana 2001. godine.

Rođena u Travniku 1921. godine, Srebrenka Jurinac je tada iza sebe imala deset godina karijere, zapažene uspjehe na festivalu u Glyndebourneu u Mozartovim ulogama i stalni ugovor s Bečkom državnom operom još iz ratnih dana. Njezina bečka karijera počela je tzv. ulogama u hlačama kao što je Mozartov Cherubino u "Figarovu piru", onima lirskog soprana kao što je Puccinijeva Mimì, i brojnim nastupima u opereti. Operetno iskustvo, muzikalnost, lijep, svjež i topao glas, atraktivan izgled, kao i neponovljiv šarm "*nezaboravne Sene Jurinac*", kako piše u dobro opremljenoj popratnoj knjižici, pravi je dragulj u tom repertoaru, koji je često zahtjevniji za izvedbu od opernog. I ostali su solisti na visokoj razini umjetnika koji su se potvrdili i u tom u nas dugo godina nepravedno zapostavljenom i podcijenjenom *fahu*. Tassila pjeva tada tridesetogodišnji Karl Terkal, također član Bečke državne opere i gost poznatih festivala, operni i operetni pjevač, poznat po svojem briljantnom visokomu registru koji je zadržao do kraja duge karijere. Protagonističkom paru iz Beča, grada s najslavnijom operetnom tradicijom, u ulogama Lise i

Zsupána pridružuje se *buffo* par umjetnika koji su tada poglavito djelovali na Sjevernonjemačkom radiju u Hamburgu kao solisti u prijenosima opera, opereta i koncerata a pjevali i *hitove* zabavne glazbe: dvadesetosmogodišnja Anneliese Rothenberger, tada već i članica Hamburške opere i na pragu međunarodne karijere, te četrdesetpetogodišnji slovenski tenor Rupert Glavič (Glawitsch), koji je nastupao i na sceni. Sretan spoj dobro postavljenih i dobro vođenih glasova, mladenačkog poleta i iskustva, visoko profesionalne glazbene pripremljenosti svih sudionika pod vodstvom dirigenta eksperta u tom žanru dragocjen je dokument širokog područja zanimanja Sene Jurinac. Kao bonus na ovom dvostrukom CD-u nalazi se tridesetak minuta odlomaka iz operete "Lijepa Jelena" Jacquesa Offenbacha, također s Anneliese Rothenberger, snimljenih u Berlinu 1955. godine.

R. SCHUMANN – O. RESPIGHI

Sena Jurinac

© Westminster 471 269

Kad se ranih pedesetih godina prošlog stoljeća Sena Jurinac vrtoglavom brzinom uspinjala u sam vrh svjetske operne reprodukcije, preostajalo joj je malo vremena za temeljitije njegovanje umjetnosti popijevke, pa su stoga tonski zapisi njezinih interpretacija Lieda vrlo rijetki. Prema svemu sudeći jedina studijska snimka je upravo ovaj disk. Mono snimka nastala je 1953. godine u Beču, Deutsche Grammophon objavio ju je 1954. godine, a digitalno remasterizirana objavljena je na kompaktnom disku 2002. godine. U doba nastanka snimke Sena Jurinac jedva je prešla tridesetu, no već je zrela umjetnica i glas joj je bio u punom sjaju. Mogla je izvesti sve što je htjela, a njezino golemo emotivno bogatstvo obuhvaćalo je raspon

emocija što su ih tražili stihovi njemačkog pjesnika i prirodoslovca francuskog podrijetla Adelberta von Chamissa (1781.-1838.), jednog od najvećih lirika njemačke romantike Josepha von Eichendorfa (1788.-1857.) i velikog engleskog romantičnog liričara snažne misaonosti Percyja Bysshea Shelleyja (1792.-1822.) koje su kongenijalno uglazbili Robert Schumann i Ottorino Respighi.

Ljubav prema Clari Wieck, koja je 1840. godine naposljetku okrunjena brakom, učinila je tu godinu u Schumannovu stvaralaštvu *godinom pjesme* i tada je nastala većina djela *Lieda*, među njima i dva ciklusa na ovom albumu: "Frauentiebe und-leben" ("Ljubav i život žene"), op. 42 i "Liederkreis" ("Ciklus pjesama"), op.39. Pjevačica prirodno poseže za ciklusom "Ljubav i život žene", nastalim prema devet godina ranije objavljenima Chamissovim pjesmama istog naslova punima intimne ženske emotivnosti, od prve opojnosti dragim, potpunog predanja suprugu, blaženstva nad rođenjem prvog djeteta do neutješne tuge nad gubitkom duboko voljenog bića. Sena Jurinac neposredno i suptilno podcrtava dramski razvoj ciklusa u svojoj njegovoj raznolikosti. Ciklus pjesama iz Eichendorfove zbirke "Intermezzo" jedan je od velikih vokalnih ciklusa XIX. stoljeća i tih dvanaest popijevki zacijelo ulaze među najizvođenije. Sena Jurinac daje Schumannu svježinu i toplinu rane romantike. Pjesme prirodno izlaze iz njezina bića, pa djeluju nadasve uvjerljivo u tumačenju različitih emocija. Za glasovirom je pouzdano prati, zapravo s njom surađuje jedan od najboljih pratitelja *Lieda*, Franz Holetschek.

Kad se poslušaju "Il tramonto" ("Suton") Ottorina Respighija, nastao 1914. godine, posve je jasna prosudba istaknutog dirigenta Karla Böhma o glasu Sene Jurinac kad ju je prvi put čuo: "*krasan glas pravog južnjačkog timbra*". Taj je glas i sjajan i topao, pun boja s kojima je takva umjetnica mogla izraziti širok dijapazon izražajnih

nijansi. Iz njega je znala izvući i tamnije boje koje su njezinim opernim likovima davale poseban izraz. Uvjerljivo je znala glasovno obojiti i mračnu glazbenu transpoziciju Respighijeve poeme, izvorno skladane za mezzosopran i gudački kvartet. Na snimci je to Kvartet Barylli, poznati austrijski kvartet koji je još 1939. godine osnovao koncertni majstor Bečke filharmonije Walter Barylli. Kvartet je bio osobito aktivan od 1951. do 1960. godine kada je i nastala ova snimka. Zanimljivo je koliko se pristup Sene Jurinac Schumannovoj romantičnoj glazbi razlikuje od onoga Respighijevoj verističkoj glazbi. Schumann joj bolje *leži*, a i bolje vlada njemačkim jezikom nego talijanskim.

The ART of SENA JURINAC

© Gala GL 100.529

Gramofonska tvrtka Gala objavila je 2001. dvostruki disk s manje poznatim interpretacijama Sene Jurinac. Ljubitelji njezine umjetnosti - a njih ima vrlo mnogo - rado će poslušati svoju omiljenu umjetnicu "die Sena", kako su je nazivali, u arijama sa živih snimaka iz '50, '60. i '70. godina prošlog stoljeća i tako u jednom dahu pratiti njezin razvoj od, gotovo bismo mogli reći, nestašnog Cherubina u "Figarovu piru" iz 1948. godine do dramske Leonore u "Fideliju" u više od četrdeset minuta dugom izboru izvedbe s Dubrovačkih ljetnih igara 1970. godine. Na kompaktnom disku piše da je datum nastanka te snimke nepoznat, no čiope koje su čuju u ariji Leonore jasno ukazuju da je snimka iz Dubrovnika, što naravno, potvrđuju i ostali sudionici. Posebna zanimljivost za one koji vole raritete njezine su snimke arija iz Verdijevih opera "Krabuljni ples", "Moć sudbine" i "Aida", iz kojih je jasno zašto je u svojoj matičnoj kući - Bečkoj državnoj operi - pjevala

tek dvije Verdijeve uloge: Desdemonu u "Otellu" i Elizabetu u "Don Carlu" i njih se prihvatila tek 1957., odnosno 1958. godine. One su specifične u skladateljevu opusu i u njima umjetnica vrhunskih interpretativnih kvaliteta može "pokriti" nedostatak grandioznog belkantističkog verdijanskog luka. Iznimno muzikalna Sena može na svoj način oživjeti Ameliju u "Krabuljnom plesu" i Aidu, ali teško može dati vokalnu vjerodostojnost Leonori u operi "Moć sudbine", u čemu Zinka Kunc Milanov ostaje nedostižnim uzorom. Snimke Amelije i Aide su iz 1950. godine uz orkestar Sjeverno-njemačkog radija iz Hamburga pod ravnanjem Wilhelma Schüchtera, koji očito nije puno pomogao tada dvadesetdevetgodišnjem vrhunskom Cherubinu i Octavianu u pristupu Verdiju. Uostalom, kako je sama Sena govorila, tada je u Beču Dragica Martinis pjevala Verdija i Puccinija, i njoj u tom repertoaru nije bilo mjesta. "Moć sudbine" je iz Edinbourgha iz 1955. godine pod ravnanjem Johna Pritcharda.

Cherubino Sene Jurinac u "Figarovu piru" ulazi u vrhunske kreacije operne umjetnosti XX. stoljeća i, prema mnogim mišljenjima, ostao je nenadmašen. Pjevala ga je u svim velikim europskim opernim kućama i na festivalima a snimka arije iz drugoga čina je iz milanske Scale 1948. godine pod ravnanjem Herberta von Karajana. Zanimljive su i njezine partnerice Maria Cebotari i Irmgard Seefried. Grofica u istoj operi također je njezina antologijska kreacija, ali Susannu nismo poznavali, pa je arija iz IV. čina s orkestrom RAI-a iz Milana pod ravnanjem Marija Rossija iz 1954. godine uistinu dragocjena. Velika hrvatska umjetnica izvrsna je u odlomcima iz "Prodane nevjeste", "Evgenija Onjegina" i "Hoffmannovih priča", pa čak niti ne smeta što su oni u njemačkom prijevodu. Šteta da njezinu idealnu Tatjanu ne prati dirigent s jačim osjećajem za Čajkovskog (kao što je to bio Lovro pl. Matačić na bečkoj premijeri opere 1961. godine koja je objavljena na

kompaktnom disku). Prekrasna je i senzibilna Offenbachova Antonija. Sve su tri snimke iz 1950. godine uz orkestar Sjeverno-njemačkog radija iz Hamburga pod ravnanjem Wilhelma Schüchtera ("Prodana nevjesta") i Waltera Martina.

Odlomci iz "Madame Butterfly" uz ansambl Bečke državne opere pod ravnanjem Berislava Klobučara iz 1960. godine pokazuju Senu Jurinac u jednoj od njezinih najpoznatijih interpretacija. Daleko, vrlo daleko od uobičajenih klišeja ljupke japanske gejša, ona je elementarno ljudsko biće, strastvena žena koja duboko voli i pati. Potresna je, ali možda ipak malo predramska odmah na početku. Partneri su joj Ermanno Lorenzi, Hilde Rössel-Majdan i Kostas Paskalis. Odlomci iz "Fidelija" iz 1970. godine prikazuju Senu Jurinac u ulozi koja je ponešto predramska za nju, što se primijetilo i kad ju je tumačila u Zagrebu, ali kao vrhunska umjetnica ona ju je prilagodila sebi, istaknula je ženskost i ljubav a manje herojski aspekt Beethovenove heroine, pa je osvajala toplinom, ne tako često spojivom s tim likom, i izvrsnim predavanjem govornog teksta. Odlomci iz "Fidelija" uz zbor i orkestar HNK-a iz Zagreba imaju još jednu veliku kvalitetu - dirigenta Matačića u jednoj od njegovih najomiljenijih partitura i odlične partnere protagonistice: Branku Beretovac, Tomislava Neralića, Wenera Krenna, Ivana Stefanova i Stefana Stefanova.

Iako predloženi repertoar, osim Cherubina, nije ono po čemu će Sena Jurinac ući u glazbenu povijest kao najbolji ili jedan od najboljih interpretata uopće, i on nedvojbeno potvrđuje što je rekao Böhm kad ju je prvi put čuo: *"Čvrsto sam odlučio da takav glasovni dragulj vežem uz kuću kojoj sam na čelu. Što sam onda tek mogao naslutiti ispunilo se na najdivniji mogući način: ona se razvila u umjetnicu sa samo sebi svojstvenom osobnošću, s osobitim zračenjem."*